

Андрій Яворський

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ НА СТОРІНКАХ ДРУКОВАНИХ ЗМІ

Систематизовано різнотипні лексичні аномативи, вилучені з газет, та запропоновано шляхи їх усунення. Простежено частотність кожного типу помилок, окреслено ступінь їх лінгворизику у процесі редагування.

Ключові слова: мовна норма, мовна помилка (анорматив), лексична помилка.

Проблема мовних помилок хоч і має численну бібліографію, все ж лишається відкритою і невичерпаною. Достатньо актуальна вона і в сучасній українській пресолінгвістиці. Спроби системного опису помилок на матеріалі газет зроблено Т. Г. Бондаренко [1], А. О. Капелюшним [2], які простежили типологічні ознаки мовних помилок, з'ясували причини їх виникнення тощо. Разом із тим рівень мовної грамотності в сучасних друкованих ЗМІ, особливо регіональних, на жаль, залишається далеким від бажаного.

Мета дослідження – систематизувати різнотипні лексичні помилки, що трапляються на сторінках друкованих ЗМІ. Негативний мовний матеріал дібрано із всеукраїнської газети «День», а також регіональних часописів «Луцький замок» (м. Луцьк) та «Край Кам'янецький» (м. Кам'янець-Подільський) (при покликаннях використано скорочення відповідно Д, ЛЗ, КК, після яких указано дату виходу номера та сторінку, на якій засвідчено помилку).

Лексичні помилки, виявлені на сторінках друкованої періодики, можна об'єднати в кілька груп. Найбільшу частотність мають семантично модифіковані лексеми – слова, які частково або повністю втратили свою концептуальність, системність, семантику і набули властивостей, що нормативно їм не притаманні: *побудувати логістику* (треба: *стратегію*) *подальшого реформування суспільства* (Д, 16.06.2009, с. 5); *головна задача* (треба: *завдання*) – *ствердження нового покоління* (Д, 16.06.2009, с. 5); *переслідування незалежних громадянських* (треба: *громадських*) *груп* (Д, 16.06.2009, с. 3); *хто має обмежені фізичні властивості* (треба: *можливості*) (ЛЗ 06.12.2007, с. 5); *їх роботи дійсно нуртують* (треба: *хвилюють*) *душі дорослих* (ЛЗ 06.12.2007, с. 12); *маятись* (треба: *жити, перейматися*) *її величністю музикою* (ЛЗ 29.11.2007, с. 12); *на столі стало більше вільного робочого простору* (треба: *місця*) (ЛЗ 21.02.2008, с. 5); *множинні* (треба: *численні*) *тілесні ушкодження* (ЛЗ 2.04.2009, с. 2); *руйнівною дією володіють* (треба: *руйнівну дію мають*) *напої* (ЛЗ 2.04.2009, с. 15); *питання носять* (треба: *мають*) *історичну вагу* (ЛЗ 13.03.2008, с. 6); *першу стрічку* (треба: *позицію*) *в цьому рейтингу займають* (ЛЗ 29.11.2007, с. 5); *проведення інженерно-геологічних вишукувань* (треба: *розвідок*) (ЛЗ 24.04.2008, с. 2); *звільнені наступні* (треба: *такі*) *категорії населення* (КК, 9.09.2011, с. 3); *відтак* (треба: *отже*), *роботи заплановано завершити вже у вересні-жовтні* (КК, 9.09.2011, с. 1); *голова завбачує* (треба: *планує*) *створити зал урочистих подій* (КК, 9.09.2011, с. 1); *сільський голова посприяв делегуванню* (треба: *виділенню*) *з бюджету ще 60 тис. грн.* (КК, 9.09.2011, с. 1); *займає* (треба: *відіграє*) *провідну роль* (КК, 9.09.2011, с. 1); *олія надає* (треба: *має*) *загальнозміцнюючу дію* (КК, 9.09.2011, с. 8) та ін.

Трапляються випадки, коли такий аноматив синтезує в собі ознаки порушення лексичної та морфологічної або орфографічної норм. Наприклад, у реченні *Дуже погану послугу для суспільства роблять ті пієтети, які постійно виходять від політиків про освіченість суспільства, про його мудрість, вибраність* (Д 16.06.2009, с. 4) лексема *пієтет* не відповідає контексту, пор.: *пієтет* «глибока повага, шанобливе ставлення до кого-, чого-небудь» [3:528]. Але в цьому випадку можна говорити і про морфологічну помилку: згідно з нормою, абстрактний іменник *пієтет* уживаний тільки в однині – тут же він має форму множини.

Ознаки порушення лексичної та орфографічної норм помічено в реченні *Приватна власність у нас свята і недоторкана* (ЛЗ 13.12.2007, с. 6): лексема *недоторканий* згідно з лексичною нормою маніфестує значення «якого ніхто не торкався; цнотливий». У наведеному ж контексті треба використати слово *недоторканий* «який охороняється законом». Проте в цьому випадку можна говорити і про орфографічну помилку: прикметник, що виражає значення «який охороняється законом», повинен писатися з подвоєнням *нн*.

Другу за частотністю групу складають плеоназми – семантично порожні слова, які структурно лише обтяжують фразу: *спортивні тренери* (Д, 16.06.2009, с. 1); *свої власні твори* (Д, 16.06.2009, с. 18); *інтонацій голосу* (Д, 16.06.2009, с. 18); *прагнення є плідними та результативними* (Д, 16.06.2009, с. 6); *Україна є поєднанням, конгломератом культур* (Д, 16.06.2009, с. 6); *обслуговування туристів, які приїждять* (Д, 16.06.2009, с. 20); *в атмосферному повітрі* (ЛЗ 07.02.08, 10); *робочих документів уряду* (ЛЗ 13.12.2007, с. 5); *створення планів на майбутнє* (ЛЗ 13.12.2007, с. 15); *приріст народжуваності по відношенню до смертності* (ЛЗ 13.03.2008, 5); *за волю і незалежність* (ЛЗ 22.11.2007, с. 12), *про успіхи та удачі* (ЛЗ 13.03.2008, с. 6); *того чи іншого вузу чи університету* (ЛЗ 07.02.2008, с. 4); *з популярними письменниками і поетами* (ЛЗ 24.01.2008, с. 4); *сучасні політологи і науковці* (ЛЗ 13.03.2008, с. 5); *основний пріоритет* (КК, 9.09.2011, с. 1); *планами на майбутнє* (КК, 9.09.2011, с. 1) та ін.

Відзначено чимало випадків сплутування значень паронімів: *бажаємо всім великої вдачі* (треба: *удачі*) (КК, 9.09.2011, с. 1); *пориває* (треба: *прориває*) *трубу з гарячою водою* (ЛЗ 13.03.2008, с. 4); *ріст* (треба: *зріст*) *триденного малюка близько тридцяти сантиметрів* (ЛЗ 17.01.2008, с. 16); *комарі летять у квартиру* (треба: *у кватирку*) (ЛЗ 31.01.2008, с. 3); *їсти одне і те ж з дня на день* (треба: *день у день*) (ЛЗ 07.02.2008, с. 13) та ін.

Невелику частотність в аналізованих виданнях мають лексичні помилки таких типів:

а) неологізми, що постали шляхом словотворення на основі наявних у мові морфем, однаке не відповідають літературній нормі: *сприяє кращому обпробковінню шкірки* (КК, 9.09.2011, с. 7), *обпробковіла плодоніжка* (КК, 9.09.2011, с. 7) та ін.;

б) інтерфедеми – лінгвоодиниці, утворені шляхом буквального перекладу з урахуванням фонетико-орфоепічних норм української мови: *вчилися співставляти* (треба: *зіставляти*) *фігурки* (КК, 9.09.2011, с. 1) та ін.;

в) росіянізми: *білетер* (треба: *касир*) *стежитиме* (ЛЗ 07.02.2008, с. 15); *учбового* (треба: *навчального*) *загону* (ЛЗ 13.03.2008, с. 6); *за шкірою пробіг холодріж* (треба: *холодок*) (ЛЗ 24.01.2008, с. 12) та ін.;

г) суржикові утворення: *торгівлю сємечками* (треба: *соняшниковим насінням*) (ЛЗ 31.01.2008, с. 1) та ін.;

г) жаргонізми: *працювати з ноутом* (треба: *з ноутбуком*) (ЛЗ 21.02.2008, с. 5) та ін.;

д) діалектизми: *в генеральських мештах* (треба: *в туплях*) (ЛЗ 29.11.2007, с. 12) та ін.

Дослідження показало, що лексичні помилки на сторінках періодичних видань характеризують високий ступінь лінгворизику. Серед помилок цього типу кількісно домінують семантично модифіковані лексеми, а також плеоназми. Основні причини появи таких анормативних одиниць – незнання норм сучасної української літературної мови, мовленнєва недбалість, а ще вплив російської мови та місцевої говірки.

1. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Т. Г. Бондаренко / Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2003. – 18 с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практичний словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
3. Словник української мови : в 11 томах. – Т. 6 / ред. А. В. Лагутіна, К. В. Ленець. – К. : Наук. думка, 1975. – 832 с.

Andriy Yavorskiy

LEXICAL MISTAKES IN JOURNALISTIC TEXTS

In the article the polytypic lexical abnormalities from the newspapers are systemized, and the ways of improvement are suggested. The frequency of every type of mistake as well as the level of linguistic risk in the process of editing is traced.

Key-words: linguistic norms, linguistic mistake (abnormity), lexical mistake.